యుధిష్ఠిరాశ్వమేధము. తంరకథ

మయూరధ్వజోపాఖ్యానము.

క॥ శ్రీకృష్ణార్జునతతులవాజి| శార్ఙ్గపాణిమానరత్నాకర మురవైరి
సేవితపాండవపోషణా| త్రైలోక్యకల్యాణవిహారపరమేశ్వర॥1

అవధరింపుమటు పెమ్మటనేమి జరిగెననుటయు జనమేజయునకు జై
మిని యిట్లనియె నట్లు యాగాశ్వంబు మణిపురంబు వెడలి బహుదూ
రంబరిగి రత్నధ్వజపాలితంబైన రత్నపురంబు దాపు ఉద్యానంబున
చేరి మేయుచుండ నప్పుడటకు మయూరధ్వజు యాగాశ్వంబు వచ్చెనంత
డమ్ము వీరోటంబున సమ్మతమున చెలువుడయ్యుడు యాగవనంబునకు వచ్చి
యున్న తామ్రధ్వజుండు రెండు టెంకి అశ్వంబులం బట్టి విడువక పో
రాటంబు మాని ధర్మజుని యాగహయంబు నా పట్టుంబుఁ జూచి వినం
త॥2

తే॥ సకలభూచక్రమేలు నజాతశత్రు| యాగహయమిది దీనిముట్టంగ జా
రాగలిచిన నెట్టిరక్షింపఁగలఁడు వీఁడు| బట్టు వచ్చు ను శౌర్యసంపన్ను
లున్న॥ 3

తే॥ అనిదిక్షించుచు వదలించి పెను సదివి| మంత్రి పదిపేగననుల ధ్వ
జుండును దళ| హాయిగను గానియ సైంధవమును లాయ| మందు
బంధింపుమనన తండ్రుల నచ్చె॥ 4

వ॥ మరలఁ దామ్రధ్వజునకిట్లనియె॥ 5

క॥ అయ్యాధ్వరహయమునుని| వయ్యెడఁ బట్టునానఁ జూచి తేనబె డితదపు
గయ్యములగలుగును తమితో| యయ్యయుగ నర్పింగఁ బూను నధ్వరమును సె
డు॥ 6

వ॥ అవ్వచనంబులను మాటుగాఁ దామ్రకేతుండిట్లనియె॥ 7

వెంయోగ్రాగము - ఆదితాళము

ఎంత చెలమాటలంటివి, యోతేబానకుల ధ్వజ గయిం
వింతగా మక యజ్ఞమున రాష్ట్రంబులన్నాంత వేసి మారులతో డేనైన, బంతిగం
చి రాంతునన మాపీఠియున్న వెలుకుఁ బౌరుషముఁ జూపవలె గనంతగ హానెవం
డకొర్వ నికృష్ఠివలుఁడు, పరగోష్ఠికి వెలిచినకోవిదుండు, దానభోగములులే

యుధిష్ఠిరాశ్వమేధము

270 నిధనింయు ననిలోన జక్తియురాజు వర్ధపౌరుష గయం౭
మన్నన తోవేంకటూజున్న నేలిన వెన్నుని చెలికాఁడగు
కవ్వడితోఁ బన్నయుధ్ధమునరింపన వేలెనను, మన్నానాకుఁడన్న
గన్నె నేటికిగనంత౭8

వ॥ అనినఁ వినిదర్మవారాయయుల్లనని యె౭9

చ॥ సములను నష్టివారి తెమొన్ సంధియుఁ దక్కువవారితోడఁ జ
న్యముతనకంటె ధరులగు నష్టిబలాఢ్యులప్రాలదైన్యభా
వమునిరవొందజానేరవె, పార్థవవర్యులురాంతులెల్లసా
మ్యములవేవేలు గానికన, నావశమేజయమున్నరేతులఁ౭10

ఉ॥ బలిమిఁ యోగహోయంబు బెట్టునెనిసంభావించి యెవ్వనితోఁ
గలవాంఛ వోనరింపఁగాఁ దలఁచిత్రగ్గాంజీవకర్త్యాదిహే
రులఁ జక్షాడిన నేమిటిసంగరకేలా, హూఘుండుసామాన్యుఁడే
బలవేత్తైవరవుప్రారావాసెంయనిసంభావింపవే నేమతిక్షే౭॥

సీ॥ కలశసంభవునిశకృష్ణుఁ యూర్త్యతోజేసి వింపించియుస్త్రంబు లార్జించినాఁడు
బలునిష్ఠతోడఁ దపమునేసి శివునిచేఁ బాశుపతాస్త్రంబుఁ బడసినాఁడు
స్వర్గలోకమునందునకాలదేవతలచే దివ్యాస్త్రసమితిసాధించినాఁడు
పంకేరువర్షుని పాదములోలించిన, కింది మొక్కలముగ డించినాఁడు
కాననంబులందు పతానివర్షులఁ గాల్చి, ఘనతరప్రభావమెనసినాఁడు
సవ్యసాచిభూరిసామర్థ్యశాలియట్టి, వానితోఁ జయింపవశమెని
కు౭/12

వ॥ అర్జునువిషయయింబట్టులుండె౭/13

సీ॥ శంబాసురుననింజక్తికరతిఁదెచ్చి, వాసిఁగాంచినరుక్మిణీసుతుండు
బాణునిఁ బౌత్రముగాభావించియుషనుసంతుష్టినైతాన్నప్రద్యుమ్నసూతి
భారతరణములోపలఁగిమితివేనసేనఁ యూరిచినకృష్ణసుజుండు
నించు మించుగఁదండ్రికైనయగునిత్తఁడని, ఖ్యాతిగాంచినవృషవత్తనుండు
వాంసవోతనుండు ననుసాత్యకుఁడుమయుతావ, నాశ్వభూమిపాలుఁడౌడ

మయూరధ్వజ పాశనము
వచ్చుమన్న వారు వాసవాత్మజుతోడ । వాశకనెల్లగ 271
గా।స। వచ్చుమనకు 214
లవకశమునకు
పాలనమ్ము లుంపుమని వాశితశౌర్యని సర్వశత్రుసం
హారలనమ్ము చక్రధరుడు జగదేవుడు వాని భక్తమం
తరిని శంఖచక్రధరు దాసకాడను పక్షాంశి భూ
దారు నిలింప వంశితుని దాసకాడసు వట్పాంశించి భూ
భారము దంచు వానిమురభంజనుని శ్రీజయుంతు పవనిడ 215
తోపార
అయ ప్రలాపంబులు తాధ్రుక్రధ్వజు డోకరించవ వినెను
నెయ్యంబు పాష్ట గనానకులధ్వజుని తోడనగతి సేనను 16
కాంభోజి రాగము. ఝంప తాళము
వెళవాయు విను హాయాగ తప్పిప్పజెంచకగ వళగ తెలిసె
నతీరుస బలికెతి విష్ణుడు కలుగదింతలో నికలంకంబు నామగద
నవ్వంచించిన భూవరులందఱు చెవగల్లిన వారు నావచ్చు భయ
వెమిగదళగ బకొచ్చొటుజయమొందు టాకచొ [illegible] టనొడుట సకల
శూరవర్యుల కునై జమ్మయుండుగ దళగ కలవాము నత్తుటగద
రాజేంద్రుల వని ఫలదు డు వెంకటాఖ్యవరదు క్షైయునాడ
గదళగ 17
కగనను గనిపెంచిన జననీ జనకుల కున్నాకు చెర జనములకు సనా తే
సు దయకృష్ణు డు దైవం । బనిశము తల్లి తండ్రి మాకు నాధార మగుక
కగనారము నుపదేశ బలం । బారూఢిగనాకు సల్లినందు నక్రక్స 18
పెద్దిరాధనమె సరింపన పొరసు ఖమలబ్బి మాకు చూపమదొలుఁ
నక 219
వగమ ఘుసూదన పదారవిందధ్యాననా సక్తచిత్తులకు బరాధవంబెన్న
టికివా టిల్లదని శాస్త్రంబులు వక్కాణించు నరవిందలోచనుం డమల ధన
విద్యాపరాక్రమంబులకు లొంగనేరడు జపతపస్సాధ్యనయ యాగదాన తీ
ర్థాచరణాన్నదాన స్తోత్రపాఠ సత్రనిర్మాణాది నానాధర్మంబుల కానందింపడు
దనికె దాక్షిణ్యంబు విపరింతు నాకర్ణింపుము 220
సెలవిచిన పాడె తపము నచ్చినధు వృత్తాంతం, శబరి ఫలావర్త కైంచమెంత

భావించి చూడ దేవర దిశాకలావమెంత, మాటికుండిడిన పూవూలతెన్ని
యాభరణామిన యాభిజాత్యంబెంత, రూపింప(సుబ్బుసురూపమెంత
సాధుకుచే యుండెస(గినయడుకు తెన్ని, నిజరాజపాండిత్యగరిమమెంత
తలా(పంగా వారి వారియు దలా(గలట్టి, కోరి కలుగేత్రి సాదు సరిరుపా
దకు, లాచవను(డు పూర్ణభక్తికిలొంగినాడు, యసుష్టికీశవ భక్తినా
యంమరేద॥21

వ॥ అంతవిమా(దనకు లాధ్వజుండు యూనినవు వి[illegible]శిష్యభక్తుండనం టివచ్చి
తుండునిశంటె మనరభక్తుండగు నన్నసాంచి నిరక్షించి నిన్నోడించునే మా
యనిన(దామ్రధ్వజుండిట్లనియె॥22

సీ॥ సర్వభూతములకు జనకు(డౌకృష్ణుని, దనవమ[illegible]నమామమబిడ్డని తలంచు
బ్రహ్మాదినిర్జరప్రభు(డైనకృష్ణుని, చెలికాడరమ్మని చేరుచుండు
సరసిజనాభుని సామర్థ్యమెఱు(గక, ధృతిమాలి యన్నదేవతలా(గల్లు
వారికష్టమైనమూర్ఖకార్యముల తానొనరించుననియుపాండవాగ్రేసుండు
నరమునినటించు సురనాథనందనుండు, నను-చు(బశుపతి దాసు(డనను చుట్టి
జాంచు(, గానకేశవనందిపుత్రభక్తి, లేదు కేవ్వడికి తనియుప్రాపించు
గనుము॥23

వ॥ అవ్వచనంబులకు నకులధ్వజుండు దేవాభక్తి బలంబద్భుతమనట్లుని
కుండిననుషల్యునకు(గృష్ణునితోడ బాంధవబలంబును దివ్యాస్త్రబలం
బునేర్పడగు శ్రీకృష్ణుండు తనిగెలిపించునే మాకడ యనిన(దామ్ర
ధ్వజుండిట్లనియె॥25

సావేరిరాగము. ఆదితాళము

పరాధీనుడనుగాకేశవు(డు॥పరా॥ నిరంతరంబునిత
రంబెఱుంగక, గురుప్రేమ(దనుస్మరించువారలకు(॥బరా॥ లాతవేల్పు
లకు జోతలా సంగక ప్రీతి(దన్నుసేవించు భక్తులకు(॥బరా॥గమునేసి
వేంకటాఖ్యనగనిశంబుప్రోచునేరజన యను నకుగాపవా, రనియూబంధు
ములనివిరోధిజను, లనియుతేరుగా, నిసిరూడ ప్రేమమూభజించుస

మహాభారత ద్వితీయాశ్వాసము

ప్రథమాశ్వాసము 1-26

ప్రశస్తి

[illegible] చిన విజ్ఞాన [illegible] దేవముగ్ధునిని
[illegible] రాజ్యమును [illegible] నిరతించి
[illegible] నిలిపి
[illegible] సారథిసరసనుండి
తనసభా [illegible]
వివిధలోకసంబంధ [illegible] తనపుత్రుని [illegible] 126
[illegible] ముగించి

సీసాలకృష్ణంకం

[illegible] ప్రభుత్వములయందు [illegible]
[illegible] 127
[illegible]

తాము శ్రీకృష్ణుడు

సేనాపతి వర [illegible] జగన్నాథుని
[illegible] రాజపుత్ర
[illegible] ప్రతిభను [illegible]
[illegible] ప్రతిసేనా
[illegible] డిల్లునియె 128

ఉ॥ కర్ణాలుని గెలువ వచ్చునల్ల, నాపురనాథుని నోర్వ వచ్చునా
భీల పరాక్రమోద్ధతుడు [illegible] జయింప వచ్చునా
శూలము [illegible] వచ్చుని [illegible]
పాలకుని [illegible] 129

చ॥ అవన్నిటుల కర్ణుము ఉండిగ్గనియె 130

ఉ॥ భారతయుద్ధమందు నర, పాలుర నెల్ల జయించినాము కర్ణ
శూరులు భీమునకు చంపల వాసి [illegible]
[illegible] పరాక్రమోద్ధతుల [illegible] ఉండెరంచున
నారయ [illegible] 131

ఉ॥ పారసనాభుడిల్లనియె [illegible]

యుధిష్ఠిరాశ్వమేధము

వీరులు పిన్నవారగుటను, విద్యలు నేర్చుటనూ టువాటులం
వారదే మోందియుండిరి ప్రా, దాలమున ర్వసమర్థవైరి పై
వారలు వచ్చినన్ వెలితి, వచ్చునె ధారుణి కేయుగంబునన్ ॥ 32

క. ఘవేని జయించె దుర్విధ మాప్రా। దానతయిమ్యాను మునస్నానడిగి లివారి(గ
యాశ్వనికిరానిమాన్యతని(। శైనాలో చింతే మేయుపొయంబైనన్ ॥ 33

తోవోర

వారిబులను చూండ(గనని రుష్టు(డు, వరరథ మోరో వెంచెన్
వీరవర్య(డను తా ప్రథమ జునివి, వేకము తో నెదిరించెన్
తను డ్రకొన వచ్చిన వారి మనుమని, (…) దా ప్రకే తు(డోష్టించెన్
మనమున(చౌరుష మగ్గలింపని, మాన్లక్షిన తనికి వచించెన్ ॥ 34

మోవాన, త్రిశ్రజాతి

వల వీసాహసము బాలకా గనిమి గవలగ కులకాంత
లుగలిసిసు మం)బు లెగ్గకాన వలసిన తటి గవలవిగ మురితా తప్పం
దగు బాణాసురు(డనియెంచితి వాకాను గవలవిగ నేశౌర్యము నామం
దటి లేదేముననూ నా ము చూమా ॥ వలగ విను వేంకట దాసుని బ్రోచి
న(శ్రీ) వారి మను మడవని, చను వున బోధించినా డు(, జను మాంటికే
సత్వరముగ గవలవిగ ॥ 35

వగ అ మాన్యులనే నిరుద్ధుండులికి కొన్ని పౌరుషాలాపంబులువ
లైననిరువురు. ద(…) పడి ॥ 36

సీ. గసింగా ణాలను వంచిచే సెడు శింజనీ రవములు చెవుల ముద్రములు నేల(గ
సాధ్వ సప్రదములౌ శంఖ స్వనములు ద్వేగగనంబు పై నేగ ఖగములెగ
రాజానాపెవ్వరెడు రథ చిత్రగతులచే(, జూపఱనమలకు(జో ద్యమొదవ
నెడతేకసంధించు చూచె డిదంపుటమ్ములు గములచే దెసల(జీకటులు గ్రమ్మ
నాక్రందేసెడు తూపుల నాకడు తుని యు(। జేసి తోడ్రోద వాలమ్ము లేసి యంత
లేసి వీరులా వెలుగంద(జేసిరపుడు। మన్మథకుమారకుండు తా ప్రముఖు
డు ॥ 37

మయూరధ్వజోపాఖ్యానము

తేగీ॥

పోరిపోరి యనిరుద్ధుండెక్క విప్పలనాశాచంచెసెక్
సారథి పాయమ్ములతో (డా మృష్ణు బాణతాంగం బాపోడెనసెక్
ఒండొకరథమెక్కి తా మ్మహేశు (డ్క తినసనకెతించెక్
మండిపడుచు నాకశరముల స్త్రే రాథపునమని వెంటనిద్రుంచెక్ 38

మ॥ అటుపెమ్మెటు మహాశా ఘుండెండు విల్లాగానయోధరించి నక్
బరస్వర జయేష్మలం బోరిపోరియులసిరష్ట్రియ డ (డా మృష్ణు బాం
ఘుతి ధరిష్మ బాణాం బుచేనని కృష్ణ ననికే (డాలంగించి కేరటేస
నలమంగరి సి ॥ 39

సీ॥ నరసింహారూపనియొక్క నారాచము యొంగ్ర దానిచేనాబుడంతావళ
జలజాక్షియనియొక్క శరము సంధింపఁగ్ర దానిచే ఘోరాస్త్రంబు వచ్చియము
మారుతాయనియొక్క మార్గణముయుంగ దానిచే మగల పతాత్రగణము
రామాయనుచు నాక్కబాణముగంచెయ దానిచే వెలశతాంగములును
కృష్ణయనితుండొక్కటిద్రయోగింపదానిచేననేరాతపత్రముల్ ద్రె
చయనిల । కోరియొక (డేయదానిచె నొప్పగాప్ప । తా దవ్వలునశించెనము
నినుడువవచ్చు ॥ 40

మ॥ బకచో (డాపులనింపెయొక్కయు దగ్గరోప్పత్ర కమ్ముంబూపె వే
దొకచోవేసెమునస్త్రయొక్కకరదస్త్రరోపర్వతములంగూల్చెయయుం ।
కొకచో బంబురివేసె వాక్యములచే సూ (గించి తామ్రధ్వజుం ।
డొకలత్వమచే వెలిగెననిలో, నాడిత్య సంకాశు (డై ॥ 41

సీ॥ అనుసాల్వ (డదిరింపనాయుబాణముల చే, నోలించితమ్ముతు (స్త్రాలనే
వృషకేతనుని తోని మిషనాలము పెనంగి, పరిపృష్ఠమ్ములనబ్బులనిగోచి
పాంజకేతను (డు బాణపరంపరముగుబ్బాపృష్టిమురోపముల ననుధిపునొప్పి
యశావసాల్వ (డు మహావేపమునబ్బిననాళ్ల శరముల నక్షరావగుని (దొలి

యుధిష్ఠిరాశ్వమేధము

276 కం. నవరత్న కనకాంశుక మూల్యంబాలగాఁ జేసి తా మ్రగ్ధ్వజుం
డు జేజేలు వాగడ; గవనము నరింప సాత్యకి ద్వియుబాయ 242

పలికె నిబ్భంగి గంభీర భాషణ ములు.

వ. తాఁ మ్రుగ్ధ్వజునకిట్లని యె 243

మాలినీవృత్తము

జనమునందు విశాల భుజాబలశాలురనొప్పితినాసరివాఁ
డన్నఁ డుదేడు కదాం జనినె జుడు, పాత్రరణగర్వమునాందినని
మాన్నతేఁ దూలు సుమాఘ్నశాలమును మానక నిల్పుము మార్గ్గావతా
తిన్నమువోవలతింటు నుప్పునివింపపురస్థునిఁ గాంచుమతు 244

వ. తాఁ మ్రుగ్ధ్వజుఁడు

పౌరుషము వృంగఁ బల్కిన తావక భాషలు వింటిమి మా మనంబునఁ గం
గారాకరింపము గాం దివిశిక్షు వికాసము జేంద మదంబు శరా
సారము చే భుజసారము జూపి విశారదము జేంద గనిన్న జూపమా
హారము నా బల్ నవారణ శక్తి దివ స్తుతి సూను డేలుపడు 245

వ. అయ్యాలాపంబు లాకర్ణించి 246

శా. గర్వైనేయుండు కషాయితాక్షుఁడు మహోగ్ర జ్వాలలానించి తో
త్రోస్తాస్త్ర పరంపరల్ పరపి సూత్రం తుంగు లెప్పివి లగ్ఘ్రుంచియా
జానేయంబుల మచ్చుమారిరథమున్ రజస్సాంద్ర దామ్రధ్వజుం
డానందంబుననంచి తంచిత్రమ్ములు తాగారు ఘోరైకరూక్షై 247

తే. వచ్చి విల్లెక్క వెట్టి దూర్వారకోపము ఉరనిర్ఘాత సన్నిభమగు తీవ్ర
శిములు సంధించి సాత్యకి శాత్రవంబు విటుగఁ జేసిన తఁడొండు వి
ల్గొని 248

వ. శంబసన్నిభంబులగు శరంబులు పుంఖానుపుంఖంబుగాఁ బ్రయో
గించి సాత్యకి పదరథంబు నైమకాలలపారథి ననిఎలరసి

మయూరధ్వజోపాఖ్యానము

ఉం. బాసు (గొత్తిన (దా మ్ర ధ్వజుం దత్తుం తనో పెంబుడ 277

శి. ~~[illegible]~~ చినాగాస్త్రంబుస్త్ర యోగించుటయు 149

తెగటారితం దూలనికంబునాబనించె। విసమునఁ శస్త్రముఁగవి
యవేవెగ ~~[illegible]~~। వాసుబాఁదువై నతియస్త్రము దకనసిఘో
షితరముసునాశనంబు నగావత్రు 150

నగ అంతట (దామ్రధ్వజుఁ దుల। యత్రంతను (దనకెఁగెవా
వశాస్త్రము న ~~[illegible]~~ యం। బంతమున ~~[illegible]~~ దానము। రాంతె
మునను బుం దునరదాస్త్రము చె తర 151

ఉగ శారసెమొత్తనారథకు, విత్తయసంగరధరువా టవే
సారకయొక్కడికైనికై, జంకనశె ంకయొక్కంతె వెకయా
వారమంబిత్రయం బారయు, కంగము వన్నెడఁ దూట్లగాఁ గంగం
గాశానరించిరాక్క మొనరి, గాంధముల వసము శ్వనిందఁగ 152

సీగ సా త్వకిచె యవెశము మిగిలెనాతృసత్వసా చిచము వసరము పొంగ
దామ్ర కెతుం దరిదర్పంబదంచుచొనతని హైన్నములుపెల్లలరుచుండ
సారు విభుయు నాక్ర తిరు నెర ఘుచా, వెలుపల విను తి గావించిరెలమి
బడలికతోడనబ్బురియు విభులురాంగ, తటిరండు మొనలునెదపడుచుండ
నివ్విధంబున మూడునాళ్ల కథంశి। రణమొనర్చి నపిదప (దామ్ర
ధ్వజుండు। విసివి శ్రీకృష్ణ తెఫుని విమలభక్తి। ధ్యానమొనరించెవ
దయపద్మంబున దు 153

జంఝూటిరాగము. చతురశ్రజాతి

ఎంతునుంటివో గసరసిరు వాలోచనగయెందు గమంథర
ధీరపురందరాదిసుర, బృందనుతపదర, వింతొమాసుమ, వందపర్ణ
పొర్ణం దుని భానస, ముందరదనగ వెందు? సురుచిరకరుణాక
రసుగునాగరా, భరకాసంస్పతితరకా భూరవితరకాస్త

యుధిష్ఠిరాశ్వమేధము

278 దవిను, తత్కాఖిల సంహారకాం పాత్రికశరణ్య
హారిహారి గయెంతుగ తని కరమున బోరనే వేంకటరా సుభట్రో
చిన దారవనిన విస్రతి (బార) వనశిలా దుష్టనాలా సజ్జన
పాలా ఘనవనమాలా ధరమునిలోలా యనుచును వేడితి
నన్నని లో (బ్రోవంగను రావే నిగవెందు 54
చగ శరణాను వారిదెల్లనరు సంభున (బ్రోచెదనంచు దివ్యతో(
గరమున దానకంకణావము (, గట్టినధరు (డవంచు వింటిని
త్రరు దాముసంధునాదుపరి, తాపము డంపకయుంటి వేనిని
బిరు మధలించునే కరుణాపెంపువహించునే కత్రిసిల్పునే 55
తోవార
అనివిష్ణుని (గాని యజ్ఞ యొక్క ఘోరాంబకము ప్రయోగించెన్
శని ప్రవరు శరములు త్రుంచియు తని శిఘ్రంబున నోలించెన్
సాత్వికమూర్తిల్లుటు (గని కిరటి సంగరమున్ క్షితెంచెన్
సత్పత్రతు (డగు తా ప్రద్యుమ్న బూ (డా సవ్వనాచిదె దిరించెన్ 56
చగ కదిసిన తాప్రక్కె తనుని (గన్నానిత్రె జివచించె నారిజు
ల్లదబవబనాక్షస్సుండివలు, మాయను సంగరధరులైనుబ
ల్లి దుల (గలంచినాధ్వలల నదిచనుదించినాడ (జె
ల్లదు భవదయాపురుష మలంతుడ (గానననాత (డిల్లనున్ 57
సిగ ధర్మమెదిన సుయోధను నక్షహారి తాన్న, ముక్తాన్న గంగాసుతుండ (గాను
భూసురాన్వయవృత్తి (బోనాడికయ్యంబు (జలుపవచ్చినకలశజు (డ (గాను
బలుమందివలన శాపము లొందితే జోర్తి, వాతు (డైనభానుమత్ప్రియు డ (గాను
నిజభుజాచ్ఛిదనాన్వితు (డాటెయుగక, వగచిన భూరిశ్రవసు (డ (గాను
తావకీకరికేళి మూలమున చె (దల్ల డిల్ల నేను శౌరిపదాంబుజధ్యానరత

మయూరధ్వజోపాఖ్యానము।

తు॥ నవనీవె (శ్రీకృష్ణ) దేవనందన। భక్తిగలవాఁడవై
నఁజూపవతె బాలము॥ 58

వ॥ అవ్వాక్యంబులకర్జునుండు విస్మయంబు వొప్ప మానసుండై యిట్ల
నియె॥ 59

భైరవిరాగము। రూపకతాళము

భూవర తనయా గయుక్త్వ వేరమేటి వెరశిగ భూవగ
శ్రేష్ఠం. ధర్మలకై సస దానసుతాత్మ్య డగునను, నవతురా వాక్షనము
గావించెడు మొనగాండవు గభూవరగ ఆలమునందున నిను (బ్రో)ని
నవారించ దీని, వాలరు నా బారించ డిగాలు నే నగ్నమైరిగ
వ గభూవగ. వేంకటాక్షవరదుండగు వెన్నని చెలికాడై [illegible] తెఁ
డను, శంకలేక యూ(ల్తి) తివి(క) జంకక నిలుమనిలోపలగ
భూవగ 60

చ॥ ఆనికనుతె ఇట్లేసి ధన్యవంటి గుణాఢ్యనిచే సమస్తచే
తనుల గెలించి బాణాసము, దాయములొక్కటు చిత్రజుల్లలో
యొనఁగురియించి సారథిర, థాశ్వయుతుండగు నట్టి తాముకే
తనుని లయించి తమ్ము నిను, వర్తత్రుంచినవాఁడు కోపిన్పై 61

క॥ కోదండము వేటొకటి తో, వాదరమున(బట్టి) ఫల్గునాడు గచే యముఁగి
బోదట్టి శక్తిబాణము। చే ద్వైవతసాధ సుతుని (జే చ్చెర మో డెఁ) 62

తే॥ శక్తిబాణంబు ఖండించి సవ్యసాచి। శాస్త్రలాఘవ మొప్ప దివ్యాస్త్ర శంగం
బు। వెన్ని దాడి గిరిత లెక్కింపకన్ని టినాక। నిమిషమునఁ బ్రమకేతుండునేలు
సేసె॥ 63

వ॥ ఇట్లిట్లి పరాభ్యయంబు వెన్ని దివ్యాస్త్రంబు వేసిన సుచిత్రుండు ఖండింప
చుత్రమంబు వేకుండుటు వెష్టించి కిరీటి తనమనంబున॥ 64

సీ॥ గరాత్రి చేసిన రణాంగణంబునందున్నయప్పు డంగార పర్ణునిలాంగఁ జేసి
తతపృథు శోమయంత్రచ్ఛేదనము నాఁడు, బలవద్గర్వ భూపతులఁ దోలి
విరటు ధరాధిపు వేటిలో గోగ్రహం, రామునాఁడు కురుచమూ ద్రోవులఁబరపి
భారత రణములోపల వేవిజృంభించి, నానా విరోధి సైన్యములఁ (గూల్చి)

280 మఱియు బహుమందిజనులమధ్య జేసి । సంతసము
నొందసంగీతసభ చయంబు లలర తియ్యగు తా మ్రోగుచున్
యుందిదేమి చిత్రమో వశేషము గని చేయవలెన్ ॥65

తే॥ కర్మము నరించు మనుజు(డకర్మమునకు । దైవమో వెలె ఫలము
నొతంద చప్పు । జూచెనని గూరుషు(డెంత సూరెంత్రైన । గాని
మోఘొర్ధ(డగుయు శోకము వహించు ॥66

చ॥ వారికి సఖుండనయ్యె విభు ధాధిపసూను(డనయ్యె భర్తజా
వరజు(డనయ్యె శంకరుని వల్లవరంబులు గాంచినట్టిదు
ష్టరబలశాలినయ్యె నాక బాలకునాంచగ లేక తాప విల
క్షరణి వహింపగావలసె గట్టిది దైవము నేమనందగున్ ॥67

నాటరాగము - ఆదితాళము

దైవబలంబె నన్ను గడరమూ ॥ దైవ ॥ యువారినివద
లకకష్టములకు (డావలముగ జేసియె దిపించెడు ॥ దైవ ॥ గని రూపవ
లధనికులూ ధనికులని రూపదలగా గోవిదులను (బా) మరులుగ బలు
ము ష్టరుల శూరులుగ నెరపుచు విష్ణయకరు(డై వెలిగెడు ॥ దైవ ॥
మందు దినదు వారికిగ బాధల్లమానకష్టము చెడుచువా రకం
వరానయా రోగ్యమి డుచు ధర యందు బ్రతుక గోరువారిగడపుచు
కొండనంచు వారినాయువిచ్చుచు బాంధుగ వేంకటదాసుని బ్రోచెడు
దైవ ॥ 68

వే॥ అరి యిట్లు విచారింపుచున్న సమయంబున (దామ్ర) ధ్వజుండు విజ్ఞ
భించియిట్లనియె ॥ 69

ఆ॥ వెలుదైవము స్వప్నతంత్రము వమున । దరయ నేర ధంబు నం పూనిలి
చి । జయము సంగీతట్టి సరసిజాక్షు(డు దక్క) వా(గా నాలేక వగవసేల ॥ 70

ఆ॥ నముస్నదైవసేవను ధర్మకార్యము [illegible] బ లంబు (జూపియు నుఫలంబు
గాన । దైతవింకమా (డనా తోడగూరంగ । నలవిగాదు మన్న [illegible] పలుకు
వినుము ॥71

మయూరధ్వజోపాఖ్యానము

సీ॥ సర్వజ్ఞమండనుననఘు సకలదివ్యాస్త్ర విభవము నొందిన ద్రోణపాలకు 281
బ్రతిదినంబు సునసపర్యానందించి, పోషింపుమన్న త్రిపుర లక్షల భరుని
సనిమిత్రముఖ గ్రాననువంచించి బాంధవ ప్రేమ గ్రైక స్వాభిమానరక్షకు
నస్త్రవిదులలో మహాధికుండవు నన్ను, నమ్మని పవిత్ర సకల శుభప్రదాని
దలచి మకావ్యానిమిడి వివాహస్త్రములనిత్తి। నరుని యోరదంబు విసరననుస్సరద
మొక్క। యోజనంబే గిడు దుముం డరాజువెళ్లి। విస్మయా విష్టచిత్తులై
తెలుపుచేంది ॥72

చ॥ పరవసుతైకరటిభువి పైబడి చెచ్చి సుచక్షుద్వయం మసం
భరమున నేడ్పుచుండగ విపక్ష సమాన్వితలంచి కాంచనాం
బరుడరుదెంచి యోరథము బట్టి వెసం బదకుండ జించిని
ష్టురవర పుత్రుగాచె బలు చెంబరరంభ సుఖంబాసంగుచున్ ॥73

వ॥ వయసాప్పసుఖంబుగా నుంటివేయనిన ధనంజయుండు పునర్జన్మ
మెత్తినట్లు దలపోయుచు వారి పదంబులం జకి నమస్కరించి వచ్చిద
వాగ్నికారణ్యంబున జీవించితినని నుతించి యానంద బాష్పంబు
లు విడిచె నటు పిమ్మట నేడవనాటి రాత్రి సుచిత్రుండు రణంబు చే
సించిని జనివాసంబునకుం జని తండ్రికి నమస్కరించి వైరులనిర్జిం
చి యాగహయంబును గాని వచ్చితి గెలిపించి కృష్ణార్జునులు సహోత్రము
పలాయితులైరనుటయు నిక్కమశ్వత్రయంబాచరించితానే యనిపుఁ ఖేం
పమున్న మయూరధ్వజుని తోడ దవయుత్తయ యశుమరుధ్వతి యున్న
దియె ॥74

శంకరాభరణము. ఝుల్పరాగము

పలాయితు రత్నసానుగాశిగ పలాగ యలాస్థలంగల
మలానికేపులు, నలాత విక్రముఖనక్షిబలా ఫల్గుణుగ పలాగ హాల
యువనరిఫు, పాలపీంద్రభూమి, పాలకంఠాముల గూలనేసి నన్ను
పు గపలాగ రాల వానరోర్వ జాలనేసి వేగి పోలురుత మవ్ వ్యశైలన
త్రివారి నాలిగాచిన మేటి గ పలాగ భారత రణమందు బెరిమాటి
నరూరు వారములను దాయమా ఉసేసి నవిక్షగపలాగ మెమ్వ్వే

యుధిష్ఠిరాశ్వమేధము

కటుదాసునెవ్వలతంచి యూ, కేవడేనే వినపు విపులు

282 కానితంత్రిగ వలాగ 75

సిగ్గు మృతుడైనను రుసూను బ్రతికించువేళల గురుతిలజమును వహరంకించి
తరుకొక్కై పారిజాతము దెచ్చుచో విరోధించిన శక్రు నాడించినాడు
గోవత్స గోపాలకులదాచి పెట్టిన, తొలువేల్పు గరువంబు ద్రోల్చినా
బాణాసురుని బ్రోవ బాసటై వచ్చిన, సెగకంటి నాజి నిర్జించినాడు
వెన్నుడ డట్టి ధరుడెన్నచు డగు తాము। కేతు నోర్వలేక భీతి జెందు।
పాటిసాడె భక్త పరతంత్రుడై యుంట। వెల్లడించు నిట్టి వేషమూనె గ
76

ఆగ వనజనాభు కరుణామనతా ప్రాక్తుని। యంతు వేనిచో మహా
బలాఢ్యులైన సర్వసాంచితైన యప్రదుష్ట మ్మా। కర్మసు తులాగల్వా
నాకరంబు ॥ 77

కగశాసనాడ శేషామనకడ। నానకదుంతు భిము మారుడరుడం
చిమహా। జానయము గాని పోవుము। నానె దదంఘ్రి ద్వయం
బు గనవచ్చు వనడ ॥ 78

వగ సహధర్మితో వాన్ద హారంబుల కానందించి శమిధ్వజుండు కో
మలాంగి వాచామగోచరుండగు శ్రీకృష్ణుని ప్రభావంబు నీకు
దెలిసిన మాత్రమైనను మాకు జెప్పరింపదయ్య బహుజన్మసంచి
త పుణ్యంబునం గాని జీవులకు విష్ణుభక్తి కలుగనేరదు హరిభక్తి విశిష్ట
తుల జన్మంబు సార్థంబు ॥ 79

కాంభోజిరాగము. ఆదితాళము.

వారే సజ్జనులుగ శ్రీహరిని భజించెదరు వారుగ
ఘోరమైన సంసారపంకమున గూరుతానిందు మే సారకని రతము
పారిజాతము నాకారంబును గన్నులారగాంచి మనసారగ దలు
చి నోరారవేడిచెవులార నతని కథలారడమున విస్తుగ వారుగ

తనయులపై ధనములపై బాంధవ్య జనములపై వనితల
లతాంత, వనములపై మణిమలపై సువాసా, భవనములపై (గల మన
ము (తృష్ణ) వారి, గానములపై చందనములపై సుకధనములపై (బా
జనములపైని ప్రీతి నిర్మూలించిన ॥ వారిగ నరపతి సని గర్వించక విద్వా
పరు(డనను చు(జ్ఞానించె బాహ్యములు వొకసనంచు భయము వొందకనా
తి ద్విజరునగ దంచు విసుగుందక తేమలు, బొరసె సంచు లజ్జించక తనరిం
గరు వేంకటాఖ్యనికసి ప్రోచు శ్రీధరుని(బూ ర్ణసందాకుని సుదర్శన
కరుని మానినిస్సురునిను తించిన ॥ వారిగు 80

శ॥ అనిన మయూరధ్వజుతో (మును కాని తపస్విరత్నయుగుడు ముక్తి తనా
ధా। తనజాడ్యని దూషించెద (డను వేమ కుమారా వచింపుచు యున్నదనని
నేడ్ ॥ 81।

శంకరాభరణము. చతురశ్రజాతి

అనుభవింతురు ॥ దుఃఖము విష్ణుని దూషించు దురా
శయులగు ॥ వనజదళాక్షుండవతారవరము వెత్తి నానాలంబున లాక్షి
జ్జివనమునకై చేసిన విలాసము తప్పని దూషించె దమానవులు గంబుగ
లను ॥ ఖరత్రిశిరమూషణ మారీచ, సురతాపదా కుంభకర్ణ విరాధ
నరకకంస చాణూర చేది భూప, వరపౌండ్రక మాగధుల చెందను
ననుభవింతురు ॥ ధనంబులకు మానసయభోగస్త్ర ధనంబులమే (గదా
రత్ర మదా, వనంబులకు సుఖము చ్చు మానిన్న, జనంబులకు మాతం
గవాజిదో, ధనంబులకు (గసూరి చంద్ర వం) దనంబులకు వస్త్రముల
కు మంచిరి, తనంబులకుని వసనంబులకు మజ్జనంబులను భోజనంబు
లకు (గుంఠనంబులకు జీవనంబులకు (జయ్యనందోల(గి తాను నీకష్టం
బులగునను ॥ వరుదావేంకటాఖ్య రక్షించు నర, మారితి వ్రపదాంబు
రుహాంబులు సంస్మరింపకత (డక్ష శరరాకా ఉపరాత్పరుండగుసు
రాంఘ్రని తెర, స్మరించు దుష్టులు, నిరుపేదలై బధిరులై రోగాతు
రులై భోగితరులై పరకింకరులై నరకములగలనుభవింతురు ॥ 82

తే॥ అనిన(స్మ)యము ద్వితీయుల్లు నిరాసనా ధా విష్ణుం దుసర్వోత్తమ్మ పమట

యుధిష్ఠిరాశ్వమేధము

284 నియమనారసర్వేశ్వరుని సేవించువారు మహాత్ములనియు
వర్ణించితిరద్దివారిదేవుని (గొల్చు) వారందు సుఖంబులానతిం
డనుటయు నాశిషిధ్వజుండిట్లనియె (బ్రాహ్మణోత్తర ననిపృష్ఠా
రాశివికారవృజగత్కారణుండగు విష్ణుదేవుని యందు రుచిగలిగిన
దిసావధాన మత్యైయాలకింపుము 283

సీ॥ కుశీలుడ వెట్టు (గనగోపాలకామిని, నిచయంబు లెవని సాన్నిధ్యమొంది
పొలుపొందు కంసభూపాలుని (గాలిచిన, సైరంధ్రి యెవ్వని సన్నుతించి
ఫలములు దుంపలాకులు దినుచాంతర, శ్రీకాంతు వెవ్వని పాదసేవఁ జేసి
బద్ధసంసారులై ప్రబలిన సాకేత, పురవాసులెవని దా పూని వసించి
బావలవిధశరథాత్మజు దేవరుని (గొలిచి యొంభై యోగ సౌఖ్యంబుల
నొందిరట్టి విష్ణుదేవుని భక్తి సేవించువారి కెంతరాని సుఖంబు
లియ్యడని (గలవె 284

వ॥ అని సమాచారంబిట్లుండ నక్కడ ఫల్గుణుండు పురుషోత్తముని (గాంచి
దేవా తావ్రధ్వజాధినంబైన హయంబు లాచించుచుట్లనిన నప్పుండ
రీకాక్షుండు కిరీటితో నాయనా రాత్రికాలంబు కానివ్వని వచించిని
రాసమయంబైన పిమ్మట సన్నాచిని బాలబ్రహ్మచారిం గావించి
కృష్ణుండు మధుసలి విప్రుండై 284

సీ॥ వెలిపట్టు పుట్టంబు మొల (జొల్పి వెలివాట్యాగా (గమనీయాంకమున (గప్పి)
తిరుమణి శ్రీచూర్ణ భరితరేఖలు దిద్ది, జాన్నైన తాళసీ పూసలు ధరించి
నలినాక్షమాలిక వెలనొప్పగా వైచి, కరమున సంస్ప లత్పుంథ మూని
చంకలో మేలైన జింకతోలిడి విన్నోదంబుగా నాతపత్రంబు పట్టి
వేణువందంబుగ నైకాని వెంటబ్రహ్మ చారియై వచ్చునాసన్నసాచి
తోడ వేదపనసలు సెప్పుచు వెడలిరత్తు పురములోనికిఁ జనెరయి
మురవారుండు 285

వ॥ ఇవ్విధంబున (గ) పార్థకృష్ణుల ప్పురవీథులం జనునప్పుడు 286

మయూరధ్వజోపాఖ్యానము

సీ॥ ప్రహ్లాదుఁ జూచిన శ్రీనాథుదేవుని, పూజ సేయుచులోన సర్వప్రపంచములు 285
నేతావునంతైన సేతావసేంద్రు, భజనంబుగావించు భాగవతులు
నేమూలలందైన దామరసాక్షుమంత్రములు జపించెడు ధన్యతలు
తీర్థములందైన నిందిరాధవుని, కథనము వివరించు ఘనగుణాఢ్యు
లెచటఁ గాంచిన సత్తురుక్షేత్రమదియే। భక్తిచేఁ గనానంద బాష్పవారి ధా
రఁ బడిసిన సుగుణాసత్త్వములు గలిగి। పరమపదమబ్బులుండె నప్పుడబ్బు 287

~~[illegible]~~

శా॥ శ్రీరామాయని ముక్కుపై మునవ్రేలుఁ దేటవీలుల్
దారాళంబున నేరువారి ఘూర్ణా, తాయంచుఁ గీర్తించిన
త్సారంభంబులోన సర్వ దారి నిజదేహమ్ముల సమర్పించి
సారారతియని చాటువారిఁ గనిర, యన్నెవ్వగో పరఁదేహు కిరీటధ్వజుల్ 288

వ॥ మఱియు నీకేశయోగ్య తపోయుండెదఁ బతులు రతికిఁ దనమ
యంబునఁ బరస్పర సల్లాపంబులాడు ననుజుఁడు మనవారంగనల తోని
ల్గనిరి 289

సీ॥ భూధరత్వంబు నీ పాలు ప్రఘుస్థలయందు, సచ్చరిత్వము నీవయస్సునందు
సజ్జభవ పోతుత్వ మత్స్యయు గ్గవేదనందు, లలితపరాక్రమ భవ్యప్రసన్నుడందు
కృష్ణవర్ణంబు నీకేశనిచయమందు, మధువక్షనత్వంబు మాటలందుఁ
జక్రి సామ్యంబు నీ జానుజానుదయందు, నారాయణ మనదనంబునందు
గలిగి విష్ణుమయంబుగాఁ గానఁబడితి। వక్కగుటు మోవమోనుఖ వనేయం
దునాకుఁ। గామినీయనిరతిక కోమలమందుఁ। బలుకుచుండిరి మాగవ
రుచెలురతోడ 290

స్త్రీ వాక్యము

సీ॥ భవదమోఘాజ్ఞానుబోధదండములనం, తోషమానంబులై యొప్పుచుంట
నిత్యంబులై పొల్పునీ శిరోజంబులు, పారినలనాంతి తమల్పంబులగుట
ధారాళమై వనసారవాస్నేత్త తిగ్మవిందసాధుశోభ వెల్లెలయుచుంట
తనులఁ జూచు నీదానగుణము విష్ణు, పదసన్నాళమై పరఁగుచుంట
నీవు సర్వలోకపావనుండవు హరి। చర్యనీకునే సుస్థితి పినందు। పలనఁ బూజ్యనే
దుఁ బ్రాణేశయని మనవారితోడ ననిరి నారులెచట 291

వ॥ తదీయ ప్రభావంబునకు తిక విస్మయంబంది పల్లుముండంబుజాక్షునకిట్లని
యె 292

యుధిష్ఠిరాశ్వమేధము.

శ్రీయాగరాగము. త్రిపుటజాతి

ఏమీ యీ విస్మయంబు శ్రీమన్నారాయణ ఏమీ గ సార్వభౌ-
యా పత్రసన్నిభ వేదమహాబలసంపదలైన నామాలాలు ముఙ్గఙ్గెల్ల
వైతిగదా యొకనాడు బ్రహ్మగృహములా విహారములయందు యుద్ధవిహారముల
యందు, జాలవాటలయందు, మేలుకొలుపులయందు, శ్రీలిచ్చు దేవాధి
జాలమెన్నారా నీ దూరలేదే పత్రనాలయంబులయందు గానవిూగ వలు
వలనేసెడు వారు, వద్దనుదంచెడువారు, కలుపులుదీసెడువారు, వలుద
లుసుంచెడువారు, నలువను గాంచినప్పుడా, కలుషము దంచెడుదా
తాలుమిన్నలమున్నదా, కలుములతాయ్యలమునదా, జలజాక్షాయని
సన్నుతి జలుపుచునుండిరి హెరులు బలుదయతో వేంకటాఖ్య, కాలుద్దం-
చునిలువేలాపుగ ఏమీగ 93

వగ్గల్లువచ్చించినా దేవధరుండు చండసుదర్శనధరునకిట్లనియె 94
సంచరమది స్వర నివాసంబు జూచితిగాని, సారధినమహామహ చూటలేదు
దక్షుకాధిపుని పత్రనము గంటినిగాని, మతినెన్న నిట్టిధర్మంబు లేదు
ధనదు దేవేంద్ర రాజధాని గాంచితిగాని, నంతైననిట్టి పుణ్యంబు లేదు
సురనాథపురమును బరికించితినిగాని, వర్ణింపనీ ప్రభావంబు లేదు
మనము వదకు నిరుమారులకొలునై యు, జాండభాండములమువరజవ
మున, వేరుసదాటికన్నవైష్ణవలోకంబు నందు గంటినెకడిండవమువేచు
కగ తెన్నగరము జూడకముస్సెహితినా వంటిభక్తు డిలలేదనిసే
నిష్టటివలుకవేలేపము, సన్నింబై పోయెనేడు సర్వజ్ఞునిధ 95

తోడాల

అప్పలుకులకు జనార్దను డెక్కనెనాలోచన గాంచి
యుపెన్నారాయు కసంగతి దెల్పదవిను మాధరము నేమెంచి 96

ఆగహాతులకు దెగనసు తులకంటెను గళా, వతులకంటె సాంతవపు
వుకంటె, సాకుచేసిన నున్న గాలు తుదుసత్కృత, వరులువాదనేను వసు
దనాదు 97

సాదనామక్రియరాగము. ఆదితాళము.

లేదు లేదుగప్రేమింపందనినదిగలేదుగయి దిసచూకయ
దెపనిగానీ, వేదిక్కనిమతాప్తదంబులుమదిలో దలంచు భక్త వరులకంటెను

మయూరధ్వజోపాఖ్యానము.

వేడుగ మాంధాతృవీనికి మహాపత్రంబు గతిఁ గవులపద్యము రాత్రికిఁ గామునువలెఁ, నవనప
మలను సేవించు ఛనగుఱ్ఱ వసుధాస్థలిలో దానవంట గలవేడుగ మలుదారుల్లోన
నలుసుకంటిలో, పులిచెంగ (గా) వచ్చెఁ గవిని సన్నుతాస్యులు పునాపదల లమునచో
గజ్జెవలెప కుమును హారలకంటెనాముగ వేడుగ ధరవేంకటాంబ నగ్రసిద్ధ చునను
శరణాను వాణిని బరాభవము రాత్రు, మఱి యువగల వ్యాహరయుల గాఢ
కంబులను మందిరంబులను సుందరపుణ్యాల ద్రవ్యరాసులను ధాన్యరా
సులను జీర్ణరంగంబు చేసిరక్షింతుము వృద్ధులకంటె నలగవేడుగ 98

వ॥ అని నవాలిష్టకేతు నకు గుడారాకేళుం డిట్లని యనఁ నధ్వజాధవప్రియ
వాత్సల్యంబు నాతుం జెప్పనవసరంబు వేడ్కంటి నేను నిమముఖా రత్నరణం
బున నసల్పుం దగున సన్నుతిక్షమని చేసిలోకనాయకుండవగు నేవు నారత్నం
బుంగీకరించిన పరతత్త్వంబారయుఁ చేసిన యపరాధంబులు మా
చితివి బలవదరాతుల వధింపించి విజయాభిధానంబాసఁగితివి
బ్రాహ్మణులకలభ్యంబగు విశ్వరూపంబుఁ జూపించితివి నేబులకుం
బెనిజజన్మంబులను దర్శనంబాల సకలాగత వేళలా నమస్కారంబులు
కలాప్రకాశుకాసు వధప్రకాశంబులు ద్రబలాను నంపాసముద్భాచిన్ని
పోలు, తామ్రమరీచికోటి ప్రకాశాగిడిగింపనివేదకేరకారుణా
లోచనాంభోజాతలు, బుద్ధిపూర్వకపూర్వదోషంబులు మం
చికత్తమ్మంబా లాలింపు మనిన నంభోజపాదుండు కౌతోనాని
శాసపుయంబున (చుబుపే దనంచెల్లఁ (వలయు దిగి తెల్లవారుజా
మున మయూరధ్వజుని సభానిలయంబునకేగుగుట్ల యునమ్మోవేవల్లభుం
డు సపరివారంబుగా లేచికొత్తవబ్రావత్నాదావేషధారులగు కృష్ణార్జు
నులకు సాష్టాంగనమస్కారంబులాచరించియర్ఘ్యాసనంబులఁ గూ
ర్పుండఁబెట్టిన ముకుందుండు హారాజేంద్రునకిట్లనియె 99

శా॥ ధరణీశా మను మాంసు మాంస్పము (దేవా) ధర్మాత్ముడా (దుం) బుగతి
స్థిరప్రైనుండిన యంత్రకాలవుటుమా, దేదివోవస్త్రమువుంచెందినా
తెరవతా పుణ్యులుకీర్తిమంతులుదా, తల వేరు వేరంచునే
ర్పురులా సూరులు సెప్పవింటిఁ గనఁగా (ఁ) బ్రాప్తించె నేనాటికిన్ 100

సీ॥ వామనునకు సమస్తము ధారవోసిపో, వసుధైనబలిచక్రవర్తితోడఁ
బత్యైనా నిజకేశ్వర [illegible] మాంసమిచ్చి ప్రఖ్యాతి గాంచిన శిబీశ్వరుని తోడ
నని మిషులయాచింపఁ దనయెముకలసంగి ప్రఖ్యాతిగాంచిన యా దధీచి తోడ
మత్స్యంబుఁ దెలిసి చర్మముఁ గోసి వృషనకు దానంబు సేసిన దానితోడ

యుధిష్ఠిరాశ్వమేధము

ధీరపార్థుతో దస్తితిమయూఖుని తోడ(। బుడుదాడుకుతో
డ(బుడుసగల్గ। తోడజలధరంబుతోడ సమానుండ। వసుచువింటి
నెమ ఘనేయశంబు ౨।101

వ॥ అప్పులుకులకలశిశి శిథిల్యంబుడు విధ్వునితో దేవావివాదేశంబెద్ది
నయానగమనకారణంబెప్పి నవెవినదిరు వనినసరోజాయ్యంబిట్లనియె ౹102

సీ॥ వివిధంబులైపోబ్యూవమలనిఘంటువుల(-చెల(గిములాస్తంబులెనెనాడ
వెయాకరణములంచువాసి(గాంచినవారి, జికానిపోరియటుంతిం-చినాడ(।
వార్తికోత్తములపైవంపెత్తివారికి, గలచిరుదములెల్ల దుంచినాడ
వేక్షైవాదమునర్పువాదాంతులనుసమాప్పించివేనోళ్ళపొగడబడినాడ(
బర(గజోన్నమందు భరతశాస్త్రమునందు। గానవిద్యయందు మానసశక్తి(జె
లమువడనాకునగారాబు పుత్రుండు। బ్రావశాంకుండసయ్య పొర్థ్వేంద్ర ౹103

వ॥ మరలబుద్ధిపూజుండిట్లనియె ౨।104

కల్యాణిరాగము। రూపకతాళము

అవనీసురవరాన్నన్, యాగమునబెంతువేమి॥ అవ॥
భువిలోనవెంబెమవేపూజ్యనిసత్యాపంతుని(, గవిపర్వునినెనెన్న
దగానపైతిసింతపఉమ॥ అవని॥ కతెనెను శుభముఅపాపముతో(ల(
నెనుతోలునోములెల్ల ఫలించె(బాపన్మమ్మ తున్నులమువెలసె
నిను(గాంచుటగన్తవ ప్రసికెలోకన్నలోపంయానికము
లోధనమో, మానికంబులో సామున్నా విధత్సంబులా। జ్ఞానవిధి
రావలసినవాని నడుగుము చ్చెదన్, తైనసువెంకటాఖ్వేద్రధను
డగువారిసామోగ॥ అవని॥ ౯।105

శ్రీకృష్ణు(డు

వ॥ ధరణీశ్వరాసీయశస్సు విన్నదానికి(జూచినదానికి సరిపోయినది కాని
మేమవాంఛించునది దుష్కరకృత్యంబు దానచేమాకు(గోపించవలె
నాయని సందేహింపుచున్నాడ(౨।106

శిశుపాలు(డు

వ॥ అయాన్నసందియంబు వలదు ౨।107

మయూరధ్వజోపాఖ్యానము

చ॥ పుడమి వదంతినై దెసల కీర్తి వెలయించిన గోత్ర సమ్రాట్
బడసిన పార్థివేంద్రునది, నాధిపుఁడు జ్వలనాంతిఁ బాసినన్
సుడివడె నింగి సుండెబలు, చుక్కలు రాలిన నిత్తు నింకనే
వడిగిన మాఁదనయనన్నింపా ప్లమనే యున్నతంబు భూసురా ॥108

క॥ సత్యము లోకాధారము । సత్యము వేదముల కుఁగల్పజన యిత్రి గదా । సత్యము నకధినుఁడు వారి । సత్యము తప్పిన జయంబు సమ
కూరదు నాకో ॥109

చ॥ జలధులు మేరనిల్పుట రసాస్థలిఁ బైరులు పండుచుండుటల్
జలజ వేంతుండు తారకలు చంద్రుఁడు నింగిఁ జరించుచుండుటల్
జ్వలనుఁడు మండుచుండుటయు, శారము వీచుట వృష్టి నిప్పుడున్
జలదము లిచ్చుచుండుటయు, సత్యబలంబున గాదె ధనిశా ॥110

వ॥ ఔపాసన సత్వంబన్ని విధంబులతో యుక్తంబు సత్యంబాదపున వాఁ
డై భవదీప్సిత పదార్థంబు విచ్చెద సత్పాత్రదానంబు చేసిన
యుపై [illegible] పుణ్యలోక సుఖంబులాభ్యించెదనని మధు
సూదనుండు గాండీవితోనిట్లనియె ॥111

సీ॥ క్షత్రియులెల్లర దేశమునందు నే వృద్ధులు భాషితులెల్లరు గానఁబడరుగాని
దాతలు లేరు యితరమైనచోట్లను యనఁబోలు తెగువరులరుదుగాని
చదువరులెల్లర దిశలయందు సుజ్ఞానమూర్తినార్జింపలేరుగాని
విష్ణుభక్తులు లేరు వివిధపురములన్ యనఁబంగి శాంతిగ్రామనరుగాని
మంచి ప్రాభవంబు మాళవభాషలక్షేత్ర దానగుణము సాహసం
బు । శౌర్యము మంచిరుచియు జ్ఞానంబు శ్రేష్ఠము । భక్తిశాంతిగలిగి
ప్రచలెనితఁడు ॥112

సీ॥ ధనము నిడినను బ్రాహ్మణజనమింతే లేదుస, త్పాత్రదానము చేయఁబడకయున్న
సత్పాత్రదానంబు సలిపియుఁబస లేదు, మార్దవభాషలమరకయున్న
మార్దవభాషలమరి సార్థకంబు త్రి, దింద్రియంబుల నుజయింపకున్న
రవదమాద్యఖిలగుణములున్నశాస్త్రతా, నందమబ్బదు రమానాథునను
యున్నిమంచి గుణములార్జించి విష్ణునిఁ । గాయచుండెనీ విపులయశస్సు
డిట్టివాఁడు దానే మేమాంత్రమిచ్చినన్ మనకుఁ బావనంబు తనయ
నేఁడు ॥113

 వ॥ అని వచించి శ్రీకృష్ణుండు మరల ధర్మజేంద్రునితో భూపా
పాలనా మీ విరుద్ధ ధర్మములు వర్ణాశ్రమంబుల సంచరించి మా నగరంబునను
శీలుండను విప్రుని యొద్ద (గనాన్య మెరిగలదని విని యప్పిల్లవాని వెతకనెం
చి వచ్చుచుండ నిప్పురంబునకు నేతిమార్గము కన్యాకుబ్జంబున నా కృపం జూపించి బాల
చి వచ్చుచుండ నిప్పురంబునకు నేతెంచి మారాజకాంతుని నాకు సెంపూంచి బాల
ముప్పెంబడను దోర్గించె నేను పుష్టి ధర్మంబు చని నా సుకృతంబులర్పించెద వని
నివదలు మునియు లేదా నన్ను భక్షింపుమని ప్రార్థింప (గా నక్కంఠీరవంబంగీ
కరింపక నాతో నిట్లనియె ॥114
క॥ తపముల చేనో ముల చే విపులంబుగ డస్సియున్న విప్రు (డవగునే।
వపువుంచిన సౌఖ్యము గా। కపటాచరముగా పరధనముల వృత్తి విడువగవే ॥115
వ॥ నా నియొక్క యుపాయం బూసె ప్పద నా కర్థింపుమి పుష్పరంచెలు బత్తి
కేతనుండవ్వ తియవదాన్నెంత తేదుఃఖ పతినాత్రయుంచిత దేయదేహం
బుగొయుంచి వక్షోజా పార్శ్వమాంసఖండంబులు దెచ్చినాకొసంగితేనని నేపిల్ల
వాని విడిచెదనని ప్రతిజ్ఞ (జేయుంచెనక్కృతంబున నిన్నాయాచింప వచ్చితి
దాతవేయగా నిపదార్థంబు లేమి దనిచేయకొంటి వేని (కృతార్థుండ నగు
దుననిన నశి శోధవ్యబుండు వేల్పెయునియంగీకరించుటయు (దేవియు ద్వితీయయ
గుమరుడుతి యుట్లనియె ॥115

పొందు మన్నాని తో డింగము. ఆదితాళము

నేనిచ్చెద గదా నమునాథా గనేని గనిజదేహము (గోసిగ
నేనిగయిచా టెకె నమరణంబున్నది, గాని శాశ్వతంబుగా ము భువిప్పి నేనాడె
పతికి హితంబుగా నేమ్మనువిడిచి పరసౌఖ్యంబందెదగనే నిగ్రమల మాత్రం
బులు పుసియుట జాల్లనెమ్ముల మాంసము రక్తంబుచే మము పురుషులును (గ్రౌ
ప్రుచెంజూషముచె మ్మెట, కలిగిన దేగదయా దేహము మాగనేనిగ కనిరం
ము నవేంకట దాసునేలు, వనజదళవిలోచనుని నందనం, దనుని భవవిమో
చనుని భక్తజీవనుని ముని సురావనుని గరుడకే, తనుని జగన్మోహనుని (బతి
తపావనునిను తవిరి చనుని వలాంవాక, తనుని నమ్మి చింతనగా వింపుమ
నేనిచ్చెదనా ॥116

శ్రీకృష్ణుడు

వ॥ రాజేంద్రా మా శరీరంబులోని సగభాగంబు డిగిన పుడు సింహము తోనేని
ట్లంటి నో మృగేంద్ర మా రాజశరీరంబులో సగము రక్తపాత్ర వే యనేల వెయు
త్తమ ప్రవేంపరాదా యని న (బురుష శరీరము నంట్లైన దామభాగంబు భా
ర్యదగుటం జేసి ప్రశాంతార్థంబు గాదనియె నిక (శరీరంబెట్లు పనికివచ్చునిప్పు
డైన చోనడిగిన దానినిండు లేని చో వెళ్ళిపోయెద మనిన (దామ (ధర్మజుండిట్లని

ఈ యయాతి శర్మిష్ఠా పాణిగ్రహణము

ఆ॥ ధరణిజా నాథుండ దమరసతి సంతసముం దయ యయాతి సూను డౌను 291
ఉ(డైన) పరశుధరుడౌను ఘనుడు జేరణా యయాతి (తండ్రి) మేలు గోత్రికే
చాలదా నిరి 118
క॥ నేనిట్టుల జనకునకు నొసగా సుకరాము గోసిన పుణ్యఫలము వ్యర్థ తాన
ము చేసి యయాతి సుతుండ నియమము లీ 119
వ॥ ప్రత్యుత్తర మొసంగి నందనుండు కన్నుల నీరంబుగా ధా
రలాయను యయాతి రథమును జంకనబోదనంబులగలిన సల్లాపంబు
తైకొంబా పోయి సభాసదులంబులు జేతులెతి విచినట్టుకుమారుండు జ
నించె వరము వర్ణమును చుందువిగా దాయుంకను గొంచెము సేవ
పరిత్యజించి విడిచి పెట్టిన తమని చెప్పు తన్మయముగా నిలిచి బానితో నిట్ల
నియె 120
చ॥ జనవరనకు మారుడను జాయ యయుడు నామము బానియాతిం(తే)
కొనకనే క్షేత్రదేవులను గోసి నిలుసంగిన యుక్తి నాంచున
ననిమ్మగదా జవేత్సనము వాటు భవత్సుజాతు దేవముం
గా సుని భవత్పరరము సు గొయకత ప్పుసె యన్నన వృషోరా 121
వ॥ బర్హి ర్ధ్వజుండు నిజకుమారుండగు సుచిత్రునకు బట్టాభిషేకంబు గావిం
చి బాయ యానంతరులనే దవతల తన బోధించి కక్షచిం చిద్దేవ్యంబు గా 122
సీ॥ మాకాలుంతలు విర్పు మమ్మనయు చేలైన బూతునేలమానని వేరజనులు
మమేర్మము కల్పవృక్షముంబు దేవచక్రం బైన గతి యవవతనసుమమానర్ధ చేయంబు
లందయిన వ్వని జూపించరుసు చునాశవిట్లు మాకునే దనిసర్వ మంత్రి వరులు
పరుషంబులాడనాడుపులు కవి నవి ట్లు పారసి నవగ పని పురజన ములు
భూమి మీదచెదు చు భూపాలుసామ్యంబు గనుచు నమ్మ చుండగా గాంచె
దయ దొరవన స్వనంబు తెవంత రాజ్యంబు నిండియుండ ధారుణీ విభుండు 122
వ॥ సమస్త జనంబులంగని 123
మ॥ నరులారా యిటు వేలయే డ్చెదరు, నానావస్తువులెల్ల మీపై
స్థిరమా భోగము లైనశాశ్వతములా, దేహంబులున్ నేటి పై
సురులాత్మ వెతాలి నన్నరాధిపతులౌ, న్యనాభ్యుదయించియున్
మరణాంబాంధరక్షేత్రి కన్నగలదే, మాకాండు కాత్రెంచిలన్ 124
వ॥ అని మయయాతి రథధ్వజుండు సర్వజనంబులను లాలించి చిత్తంబు జనార్దనా
యత్తంబుగావించి వృద్ధ నిష్ఠయుండై భారాన్వసుతులం బ్రేరించి వనము

యుద్ధకాండము

292 శ్వేతతామ్రధ్వజులు అంపములు గాని కేతుధ్వజుని శిరంబున

మో॥ పి/125

వ॥ సరసిజలోచనాయ మునిసన్నుతపాదసరోరుహాయ భూ
సురశశిలోచనాయ సురకాంతవిపద్వినివారకాయ భూ
స్వరగరుడధ్వజాయ దరచక్రధరాయ నిశాచరాన్వయా
త్సరహారకాయ భూరితరకారుణికాయ నమోనమోస్తుతే 126

ఆ॥ వారలిట్లు తెల్పు వాసుదేవుని విస్మితంబ అంపమెల్లం దుంపులగుచు
వితెగంగాని భూమిభుని మస్తకము రవ్వంతయైన గందకుండెయుం
ఉ॥127

వ॥ అంపము వేటొక్కటెగాని తెంపునం గోయంగనదియెదగతి విదెగక
అంపములు నూరులు విడిచినం గంపింపక రాజమస్తకము వాలిన
శ్లో॥ 128

వ॥ అట్టియెడం గపటబ్రహ్మచారియగు ఘనుండు బ్రహ్మధ్వజునింగని రాజేం
ద్రా నీభార్యాపుత్రులెడతెగక యొక్కమహామంత్రంబు జపించుచున్నారు
తదీయమంత్రబలంబునం బ్రహ్లాదుండు హిరణ్యకశిపుని తమ్మాయకోపా
యంబుల గెలిచి జీవించె ధ్రువుండు తన్నవమానించిన పినతల్లి నోడించి పి
తృరాజ్యంబు సంపాదించె సంబరీషుండు శాపశక్తియుండగు దూర్వా
సోమునినోడించె నాంజనేయుండు దానొక్కండ యయ్యునశోకవనభంగంబా
నర్చి అక్షులకాలంబిరక్కసుల నుక్కడించి సభామధ్యంబున రావణుని
దిరస్కరించి లంకాపురంబు గాల్చి మేనిర్వ్రణంబున నెడయ్యె విభీషణుం
డా రావణునకు మరణహేతువయ్యె నర్జునుండు త్రిలోకంబు జయించె
నిట్లు భగవన్నామోచ్చారణము జరుగుచుండనేని వేయువర్షంబులు
గొనినను నీశిరస్సు తెగదు కావున మంత్రంబు విడిచిపెట్టి నాయమునినం
ను మువ్వతచిత్రకేతువు మానవ్రతంబు దాల్చి రాయుచుండ మయూ
రధ్వజుని శిరంబు కాంచె ము తెగుటయు నతని వామపార్శ్వంబునం గ
న్నీరు వాడె మెన యవసరంబున రుక్మిణీకాంతుండు శిరటితో నిట్లు
నియె ౭/129

సావేరిరాగము. ఆదితాళము

వలదు॥ ధరణీశుని దానము॥ వలదు॥ బలువిధముల మనసుప
చరించి లోపల దుఃఖముతో నున్నవాడు గావలయు నట్లుగాకున్న గంటినె
రాలు కన్నులయమా మనకీకనిది॥ వలదు॥ మంచివాండనుచు నెంచి మనము

మయూరధ్వజోపాఖ్యానము

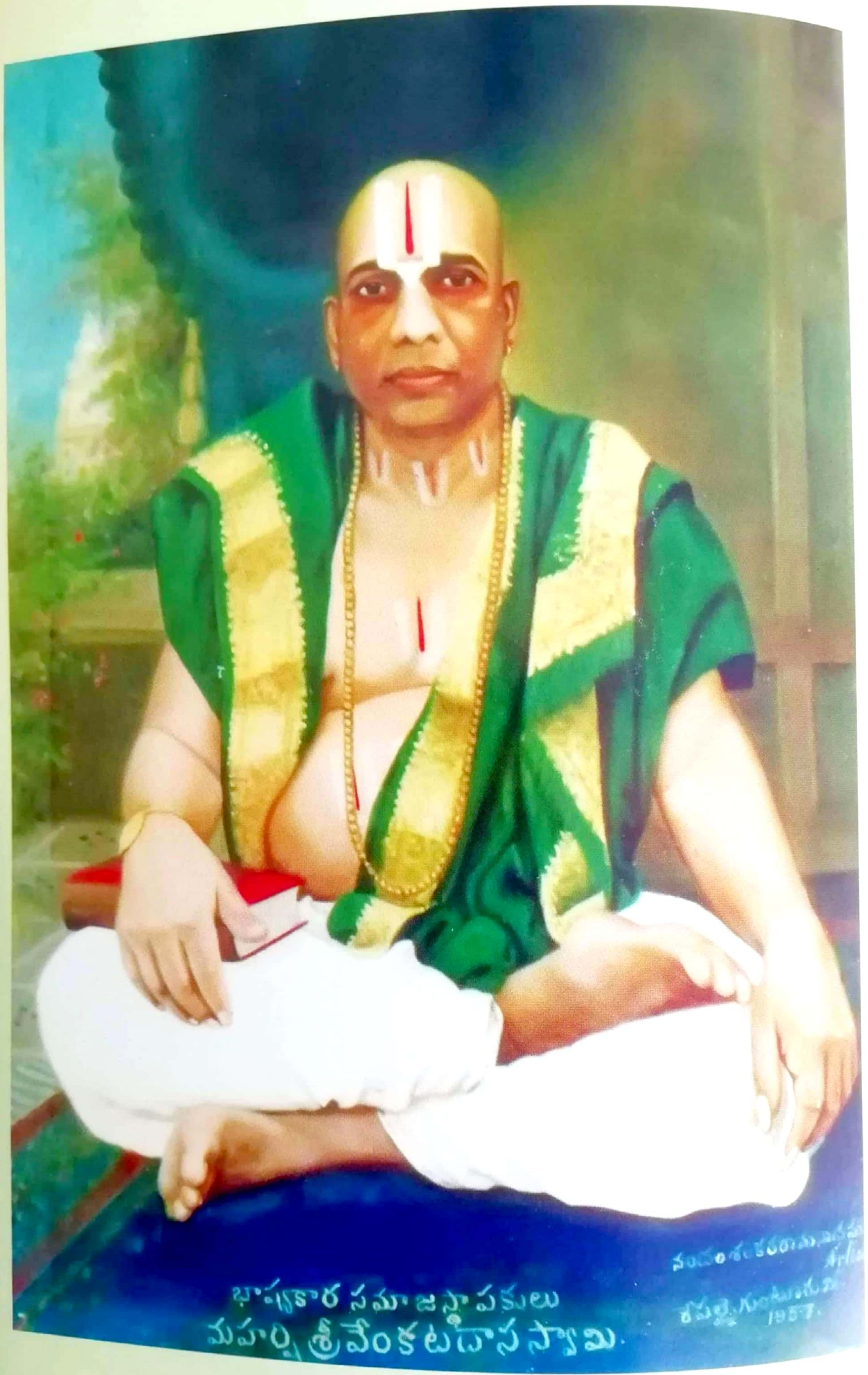
యాచించినందులకు, వంచనవిని వసించే లసింహాసనమునకేది
విని పించి యాయూరికే తెంచిన సుశాంతము గవలగ కుటిలము తెచ్చి 293
వేంకటదాసుని మిక్కుటమగు దయతోఁ దెటుకుమనఁగాఁ జెడు, వటువత్రాశయమున్న
టులఁజేయఁగలడటులగుఁగాకిచ్చుట సుందనెల గవలదు ॥130
వ॥ ఇవ్విధంబున వచించి కొంత దూరంబరిగినఁ గృష్ణార్జునుల ననేకవిధం
బులఁ గానియాడి తెచ్చి కృష్ణుండఁ బెట్టిన కేధ్వజుండిట్లనియె
ఉ॥ మేనిదఁ బోసినప్పుటికె, మదినిలోపలఁ గీర్తి మహాత్మునా
పైన లభించునంచు బలు, భంగులయాచనఁ జేసి మాకనే
దానము చేయఁగాఁ బ్రహ్మదంబున మూంక అనయ కాంచునా
మైనవిరాతరించి తిరవ యిట్టి కెంటికిఁ జేటుదెత్తురే ॥131
వ॥ అదియట్లుండె వామపార్శ్వంబు మాకు సుసాకు సుంగానవ్వర్ధం
బయ్యెనను తలంపుచేఁ గన్నరు వెక్కమెంగాని దక్షిణనేత్రంబునరావేయ
గాఁదె యని మకలశిరంబునోయం పఁ దొరంగిన మధుసూదనుండు నవ్వ
చికతనిసాహాసంబుఁ దెలిపె ॥132
సీ॥ నీరదంబుల కింద్రనీలంబులకుఁ దుల్య మై ప్రకాశించు దేహంబుతోడ
సుమహార్ఘకనవసంతసురనాథసుతులకు, నొప్పుఁజాలు నోయగముతోడ
నిహారణాకారణాగ్నిరజాపులనైనఁ గడువింతఁ బుట్టించు మూంతితోడ
కమలాసనాండభాండములులోపలనుంచి, పాలుపారరక్షించు బాహ్యతోడ
సహజచిత్రంబులస్వవిలాసములతోడ। సరసమైన ప్రేమంపహాసంబుతోడ
లక్ష్మితో వెల్గువక్షస్థలంబుతోడ। జనవరుని గొప్పయంబుఁ గేశవుఁడుతోఁచె ॥133
వ॥ తామ్రధ్వజకు మూర్తులనివారించి కేకి ధ్వజుని శిరంబునమరిగాయం
బు మాన్పి యెప్పుడు యిట్లుండఁజేసిన బర్హిధ్వజుండు పరమానందంబు
గాంచి సపరివారుండై తన్నెపాదుండగు దేవకీనందనుని పాదారవిం
దంబులకు [illegible] సాష్టాంగనమస్కృతులాచరించి యిట్లనియె ॥134
సీ॥ నీపాదరుచి [illegible] నిలింపాపగావాల్లభు, ఘనభక్తిరుచి వామకశిపుసుతుఁడు
తగుబాల్యరుచి యశోదానందులనుభవ, త్కైంకర్యరుచి సదాగతిసుతుండు
నిసఖ్యరుచి పడ్డానివల్లభసుతుండు, బంధువాత్సల్యంబు వాం[illegible],
నీకోపరుచి వారినిధి భవతూర్ణ్యస్మృత, వాసవోదరుచి రావణానుజుండు,
నాల్గరుచి యలవిదురునన్నములకు చేల। వాని పృథుకంబులను యాజ్ఞసేనిశాక,
లవమును శబరిఫలములు కోల్గఁగానికాంచె। మైవనారసనే మొయమాస్వామసుని ॥135

సీ॥ పౌర్వంబునే సమర్థకామునేర్చు తన్న, నమరవాహినితావాంఘ్రులఁ బాడమె
విమలదేవారాధనమొనర్పఁగోరినఁ, దరణిచంద్రములునేత్రములుగాఁనెకు
వైశేషమర్పించి సేవింతునంటినా, పొద్దలకమితమిచ్చితివి దినదు
ధనధాన్యములు గాసంగఁ దలపోయ [illegible] నాధ్యుర, నీరాకరకు మారినిద్వితీయ
వస్త్రదానమాయవతెనన్నగాంగేయ। చెలధారి వగుచుఁ జెలఁగు దేవ। నిన్నుఁ
బూజనములనెట్టఁ దృప్తిఁ గావించు। ఘనులెవరు ముజ్జగంబులందు ॥136

వ॥ అనిమతింపుచుండునంతలోనద్భుతుండు నిజరూపంబు ధరించెనటు పి
మ్మట జనార్దనుండు మయూరధ్వజునిఁ గాంచి పలికెనె ॥137

తే॥ ఆ జన్మమున వేల్పమండు మహాగ్నియనఁగ। పవిత్రచే వేన్నశకన్ను సువ
ర్ణమునఁగ। వెలసితి విజ్ఞాపరత్నచేఁగలేవే। కోరుము వరంబాసంగెదఁ
గూర్మి మీఱ ॥138

వ॥ అప్పలుకలకు మయూరధ్వజుండు వాసుదేవుని తో దేవా వామదే
వవిరించనాదుల కలభ్యంబైన నీ దర్శనంబు చేఁగలతాకృతార్థుండనైతిని తరత
రంబులతోఁ బ్రయోజనంబులే దైనను నీవిచ్చు వరమునప్పుడు నిరాకరింపఁ జా
లక కోరుచుంటినెట్లంటివేని నాకును నీయ పరివారంబులకును జే
దులకును బుణ్యరాపత్రికవాతం~~[illegible]~~ బగు వైకుంఠంబి
మ్మనూటయు ముకుందుండు మంచవాసంబానర్చి రాజేంద్రా నవేడిగినట్లు
త్రారబ్ధానంతరమామోక్షంబిత్తుఁ గాని యిప్పుడు సుచిత్రునకుఁ బట్టాభి
షేకంబుగావించి ధర్మజుని యాగంబుఁ బూర్ణమ్మనిరూపించి
ష్ఠాముల చ్చుటను ఖంబుండెను

భాష్యకార సమాజ స్థాపకులు
మహర్షి శ్రీ వేంకటదాసస్వామి గారు